

การมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการและการใช้ประโยชน์ พื้นที่ชุ่มน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ ตำบลป่าห้วยนึ่ง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น

People's Participation in Management and Utilization of Huay Yai Reservoir Wetland in Tambon Pavaynuang, Amphoe Ban Fang, Changwat Khon Kaen

สุจิตรา ยศดา (Sujitra Yodda)* ดร.ประสิทธิ์ ประคองศรี (Dr.Prasit Prakongsri)**

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษา การมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการและการใช้ประโยชน์พื้นที่ชุ่มน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ ตำบลป่าห้วยนึ่ง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น โดยใช้แบบสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลจากราษฎรจำนวน 268 คนที่ได้อาศัยใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำในช่วงเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม พ.ศ. 2552 นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุดและค่าสูงสุดของข้อมูล ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และค่าไคสแควร์ (Chi-square) ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ แบ่งเป็น 2 ประเด็น ประกอบด้วย การจัดการการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ และการอนุรักษ์ฟื้นฟู พัฒนา และบำรุงดูแลรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำ พบว่า ราษฎรที่เป็นสมาชิกสมาคมกลุ่มกสิกรผู้ใช้น้ำชลประทานฯ เข้าร่วมทั้ง 2 กิจกรรมหลักในระดับทุกครั้ง ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการบริหาร การกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับขององค์กร และการประชาสัมพันธ์แจ้งกฎระเบียบข้อบังคับแก่สมาชิกในครัวเรือน การกำจัดวัชพืชบริเวณพื้นที่อ่างเก็บน้ำและคลองส่งน้ำ การขุดลอกตะกอนในบริเวณคลองส่งน้ำ การสละแรงงานในการปรับปรุงระบบส่งน้ำ กิจกรรมที่ราษฎรเข้าร่วมในระดับเกือบทุกครั้ง ได้แก่ การสมทบอุปกรณ์ในการกำจัดวัชพืช การแจ้งความชำรุดเสียหายและการให้ข้อเสนอแนะในการขุดลอกตะกอนในบริเวณคลองส่งน้ำและปรับปรุงระบบส่งน้ำ การจ่ายค่าปรับใหม่ และการกำหนดกฎระเบียบการอนุรักษ์สัตว์น้ำ กิจกรรมที่ราษฎรเข้าร่วมในระดับนาน ๆ ครั้ง ได้แก่ การสมทบเงินทุนเพื่อใช้ในการกำจัดวัชพืช และเงินทุนพร้อมทั้งวัสดุอุปกรณ์ซ่อมแซมปรับปรุงระบบส่งน้ำ การแจ้งเบาะแส ข้อมูลข่าวสารในการลักลอบจับสัตว์น้ำในเขตหวงห้ามหรือเขตอนุรักษ์ ให้คณะกรรมการทราบ ราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองและจำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่างกันมีส่วนร่วมแตกต่างกันในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำในบางกิจกรรม และราษฎรที่เป็นสมาชิกสมาคมกลุ่มกสิกรผู้ใช้น้ำชลประทานฯ มีการใช้ประโยชน์ในด้านทรัพยากรน้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่มากกว่า แต่ใช้ประโยชน์น้อยกว่าราษฎรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคมกลุ่มกสิกรผู้ใช้น้ำชลประทานในประเด็น การจับสัตว์น้ำ และการเก็บผลผลิตพืชน้ำ

* นักศึกษา หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

** รองศาสตราจารย์ ภาควิชาส่งเสริมการเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ABSTRACT

The purpose of this study was to reveal the participation of people in management and utilization of Huay Yai reservoir wetland in Tambon Pavay Nuang, Amphoe Ban Fang, Changwat Khon Kaen. The interview schedules were used for data gathering from two hundred and sixty eight households, users of the wetland, were randomly chosen. The data were statistically analyzed and expressed as the frequency, percentage, mean, minimum, maximum, t-test and Chi-square. The results revealed that participation of people in the wetland management was divided into 2 issues; setting up the wetland management organization; and conservation, rehabilitation, development, maintenance.

The people who were the members of water user's group (WUG) participated in both issues for every time in particular the attending WUG meeting for members of committee election, rules and regulation set up and public relations, weed control in reservoir and canal, dregs removal in canal, labor dedication for the water delivery system improvement. Participation of people in the wetland management. People participated in almost every time in the equipment pooling of weed control and dregs removal activity, making suggestion of water system repairing, checking and reporting of water system damage for the committee, fine payment, and rules specification for aquatic animal conservation in reservoir area. People participated occasionally in raising funds for weed control, raising fund and material for water system repairing and evidence reports in illegal hunting of aquatic animal. The people engaging different size of area of land holding, members of household had statistical different in level of participation in some activities of wetland management. The people who were the WUG members had more water utilization from the reservoir the non-WUG members who had more utilizing in aquatic animal catching and aquatic plant gathering.

คำสำคัญ : พื้นที่ชุ่มน้ำแบบอ่างเก็บน้ำ การมีส่วนร่วมของราษฎร การจัดการและการใช้ประโยชน์

Key Words : Reservoir wetlands, People's participation, Management and utilization

บทนำ

พื้นที่ชุ่มน้ำ (Wetlands) หมายถึง พื้นที่ลุ่มน้ำที่ก่อกำเนิดขึ้นเองตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งที่มีน้ำขังหรือท่วมอยู่ถาวรและชั่วคราว ทั้งที่เป็นแหล่งน้ำนิ่งและน้ำไหล ทั้งที่เป็นน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2542) พื้นที่ชุ่มน้ำมีคุณค่าและความสำคัญในแง่ของการใช้ประโยชน์ของมนุษย์และทำหน้าที่ตามธรรมชาติ ได้แก่ 1) เป็นแหล่งที่รวมความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยหากินและแพร่ขยายพันธุ์ของพืชและสัตว์นานาชนิด โดยเฉพาะที่หาได้ยากและใกล้สูญพันธุ์ เป็นแหล่งรวมพันธุ์กรรมที่สำคัญยิ่ง 2) มีคุณค่า

ความสำคัญทางเศรษฐกิจ เป็นแหล่งน้ำผิวดินและน้ำท่า ใช้เพื่อการอุปโภคบริโภค เป็นแหล่งน้ำดิบใช้ผลิตน้ำประปา เป็นแหล่งน้ำอำนวยการให้เขื่อนผลิตกระแสไฟฟ้า 3) เป็นแหล่งทำมาหากินเลี้ยงชีพและเป็นรายได้ 4) มีคุณค่าทางนันทนาการและการท่องเที่ยว และ 5) มีคุณค่าความสำคัญต่อวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ความเป็นไทย

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ 105,533,750 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 32.91 ของพื้นที่ประเทศ ในภูมิภาคนี้มีพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทน้ำจืด 1,249,706.13 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 1.18 ของพื้นที่ภาค พื้นที่ชุ่มน้ำที่สำคัญและมีเนื้อที่มากที่สุดประกอบ

ด้วย แม่น้ำ ลำน้ำ ลำธาร ขนาดต่าง ๆ 682,212.50 ไร่ รองลงมา ได้แก่ พื้นที่ชุ่มน้ำประเภททะเลสาบหรือบึง 522,500 ไร่ ซึ่งพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติที่สำคัญของประเทศไทยส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ถูกบุกรุกยึดครองเป็นพื้นที่เพื่อทำการเกษตรและกิจกรรมอื่นๆ การคุกคามพื้นที่ชุ่มน้ำธรรมชาติส่งผลกระทบต่อพื้นที่ชุ่มน้ำ ทำให้เกิดการตื้นเขินและลดน้อยลงของน้ำในแหล่งน้ำ รวมทั้งขนาดของพื้นที่ชุ่มน้ำลดลงด้วย (สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม, 2542)

แต่อย่างไรก็ดียังมีพื้นที่ชุ่มน้ำบางแห่งที่ได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟู พัฒนา และการใช้ประโยชน์ด้วยการบริหารจัดการโดยองค์กรชุมชนด้วยการใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านอย่างได้ผลต่อเนื่อง ได้แก่ อ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ ตำบลป่าหวายนึ่ง อำเภอบ้านฝาง จังหวัดขอนแก่น จากการศึกษาสำรวจและจำแนกพื้นที่ชุ่มน้ำในจังหวัดขอนแก่น พบว่า อ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่จัดเป็นพื้นที่ชุ่มน้ำชนิด FLL 1 am (Reservoir) คือ มีลักษณะเป็นน้ำจืดเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่กว่า 80,000 ตารางเมตร มีน้ำตลอดปีและเป็นแหล่งน้ำที่มนุษย์สร้างขึ้น (สุธารา, 2546) โดยพื้นที่ชุ่มน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ มีพื้นที่อ่างเก็บน้ำประมาณ 310 ไร่ มี 6 หมู่บ้าน จำนวน 1,307 ครัวเรือน ในจำนวนนั้นมีครัวเรือนที่มีการใช้ประโยชน์ จำนวน 805 ครัวเรือน (ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท, 2550) ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ด้วยการใช้น้ำในการทำการเกษตรทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้งโดยมีพื้นที่ชลประทาน 1,646 ไร่ นอกจากนี้ยังใช้ประโยชน์ในการอุปโภคและประมงน้ำจืด ซึ่งในการทำประมงน้ำจืดนั้นมีทั้งคนในชุมชนและมาจากต่างถิ่น ในด้านการบริหารจัดการอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่นั้น มีสมาคมกลุ่มกสิกรผู้ใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ ซึ่งได้มีการจดทะเบียนจัดตั้งเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2511 เป็นสมาคมหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการจนกระทั่งได้รับเลือกให้เป็น “สถาบันเกษตรกรผู้ใช้น้ำชลประทานดีเด่นแห่งชาติ” และได้รับพระราชทานโล่ประกาศเกียรติคุณจาก

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในงานวันพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2539 ปัจจุบันสมาคมดังกล่าวยังคงมีการดำเนินงานอย่างเข้มแข็งและร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการอนุรักษ์ บูรณะ บำรุงดูแลรักษา พัฒนา และจัดการใช้ประโยชน์ทรัพยากรต่าง ๆ จากอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ได้อย่างเหมาะสม โดยความสำเร็จในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำขึ้นอยู่กับความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในด้านการกำหนดและการดำเนินงานตามนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรมการอนุรักษ์ บูรณะ ฟื้นฟู บำรุงดูแลรักษา พัฒนาและการใช้ประโยชน์อย่างชาญฉลาดจากแหล่งน้ำและทรัพยากรน้ำ

ดังนั้นจึงน่าสนใจศึกษาสภาพการณ์มีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำดังกล่าว เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการสร้างการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา และการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ชุ่มน้ำอื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ลักษณะพื้นฐานบางประการทางสังคมและเศรษฐกิจของราษฎร
2. สภาพการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำของราษฎร
3. การมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ
4. เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำและการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำของราษฎรที่มีลักษณะพื้นฐานบางประการทางสังคมและเศรษฐกิจแตกต่างกัน

วิธีดำเนินการศึกษา

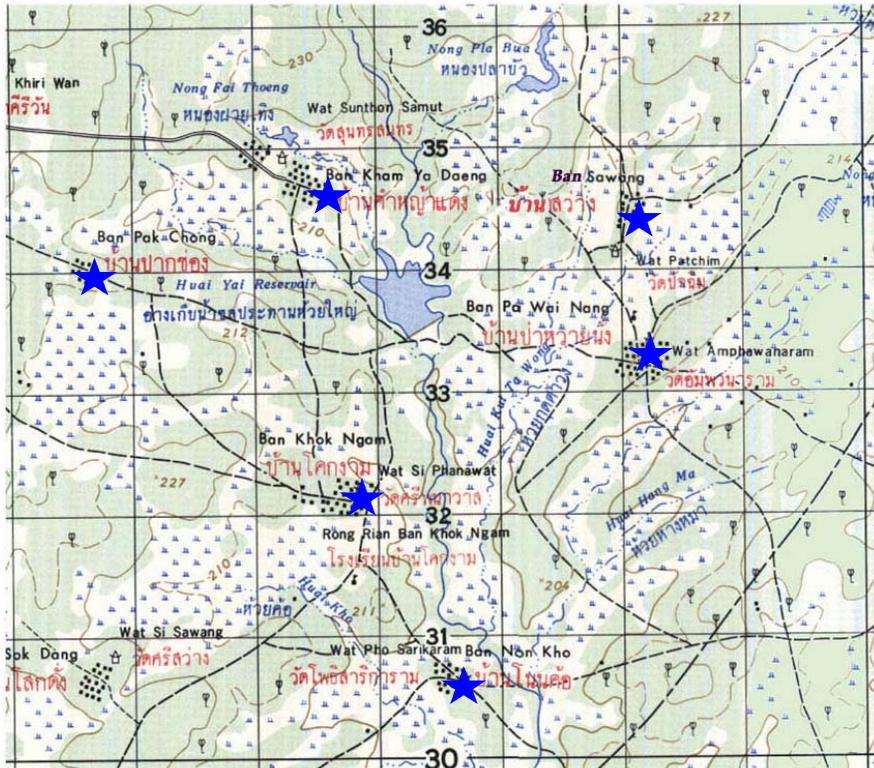
การศึกษาเรื่องนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก (Quantitative Research) และใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ได้แก่ ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่าง ๆ เสนอความเป็นเหตุเป็นผลและเรียงเรียงเป็นผลการศึกษาเพื่อใช้ประกอบการบรรยาย

และอธิบายผลการศึกษา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจาก 1) ราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่และเป็นสมาชิกสมาคมกลุ่มกสิกรผู้ใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ จำนวน 134 คน 2) ราษฎรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านที่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่และไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคมกลุ่มกสิกรผู้ใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ จำนวน 134 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบหลายขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือก คือ คัดเลือกหมู่บ้านที่มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ ขั้นตอนที่ 2 ใช้วิธีการกำหนด

สัดส่วน โดยกำหนดสัดส่วนเป็น 50:50 และคำนวณหาจำนวนตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากร ได้จำนวนตัวอย่างดังแสดงในตารางที่ 1 และภาพที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม พ.ศ. 2552 ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบพบกันโดยตรงระหว่างผู้สัมภาษณ์และราษฎรที่เป็นตัวอย่าง โดยแบบสัมภาษณ์ใช้แบบมีโครงสร้างที่มีลักษณะคำถามที่กำหนดคำตอบให้เลือกตอบและนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ เพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุดและค่าสูงสุดของข้อมูล ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และค่าไคสแควร์ (Chi-square)

ตารางที่ 1 จำนวนตัวอย่างและประชากรที่เป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกสมาคมกลุ่มกสิกรผู้ใช้น้ำชลประทานฯ จำแนกตามรายตำบลและหมู่บ้านที่ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่

ตำบล	หมู่บ้าน	ครัวเรือนใช้ประโยชน์ (ครัวเรือน)			
		เป็นสมาชิกสมาคมฯ		ไม่เป็นสมาชิกสมาคมฯ	
		ประชากร	ตัวอย่าง	ประชากร	ตัวอย่าง
ป่าห้วยนั้ง	ป่าห้วยนั้ง	136	88	314	70
	สว่าง	-	-	60	14
โคกงาม	โคกงาม	40	26	48	11
	โนนค้อ	30	20	41	9
	คำหญ้าแดง	-	-	126	28
	ปากช่อง	-	-	10	2
รวม		206	134	599	134

หมายเหตุ : สัญลักษณ์ ★ หมายถึง ที่ตั้งหมู่บ้านที่มีการใช้ประโยชน์และเป็นเป้าหมายในการศึกษา

ภาพที่ 1 แสดงที่ตั้งหมู่บ้านที่มีการใช้ประโยชน์และเป็นเป้าหมายในการศึกษา
ที่มา: กรมแผนที่ทหาร (ม.ป.ป.)

ผลการศึกษา

1. ลักษณะพื้นฐานบางประการทางสังคมและเศรษฐกิจของราษฎร

1.1 ลักษณะพื้นฐานบางประการด้านสังคมของราษฎร พบว่า ราษฎรผู้ให้ข้อมูลร้อยละ 57.8 เป็นชาย ส่วนที่เหลือร้อยละ 42.2 เป็นหญิง มีอายุเฉลี่ย 51.88 ปี สถานภาพสมรสแต่งงานแล้ว และอยู่ด้วยกัน สำเร็จการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา และแหล่งความรู้สำคัญที่สุดที่ใช้ในการประกอบอาชีพมาจากบรรพบุรุษ มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.82 คน อาชีพหลักของครัวเรือน คือ เกษตรกรรม (ทำนา ปลูกอ้อยโรงงาน ปลูกมันสำปะหลัง) และมีการรับจ้างทั่วไปเป็นอาชีพรอง

1.2 ลักษณะพื้นฐานบางประการด้านเศรษฐกิจของราษฎร

พบว่า ราษฎรมีขนาดพื้นที่ถือครองที่มีเอกสารสิทธิ์เฉลี่ย 14.52 ไร่/ครัวเรือน รายได้เป็นเงินสดเฉลี่ย 124,088.73 บาท/ครัวเรือน แยกเป็นจากภาคเกษตรเฉลี่ย 60,530.97 บาท/ครัวเรือน และจากนอกภาคเกษตร 63,557.76 บาท/ครัวเรือน มีรายจ่ายที่เป็นเงินสดเฉลี่ย 83,927.23 บาท/ครัวเรือน จำแนกเป็นรายจ่ายภาคเกษตรเฉลี่ย 26,478.55 บาท/ครัวเรือน และนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 57,448.97 บาท/ครัวเรือน มีหนี้สินเฉลี่ย 49,009.33 บาท/ครัวเรือน โดยการกู้ยืมเงินจากกองทุนเงินล้านของหมู่บ้าน ธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์ (ธกส.) และสหกรณ์การเกษตร เพื่อ

ใช้เป็นทุนในการทำการเกษตร รวมทั้งค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและเพื่อการศึกษาของบุตรเป็นหลัก

2. สภาพการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ของราษฎร

2.1 การใช้น้ำเพื่อการเกษตร

1) การใช้น้ำเพื่อการเกษตรในฤดูฝน พบว่า ราษฎรร้อยละ 50.4 ไม่ได้ใช้น้ำจากพื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูฝน และส่วนที่เหลือร้อยละ 49.6 มีการใช้น้ำในฤดูฝน โดยมีความถี่เฉลี่ยในการใช้น้ำ 9.36 ครั้ง/ปี

2) การใช้น้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง พบว่า ราษฎรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 72.4 ไม่ได้ใช้น้ำจากพื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง เพราะในฤดูแล้งปริมาณน้ำมีจำกัดจึงไม่สามารถกระจายน้ำได้อย่างทั่วถึง ทำให้ราษฎรนิยมปลูกพืชไร่ได้แก่ อ้อยโรงงาน มันสำปะหลัง แทนการปลูกพืชผักหรือพืชที่ใช้น้ำมาก และส่วนที่เหลือร้อยละ 27.6 ใช้น้ำในฤดูแล้งจากพื้นที่ชุ่มน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ โดยมีความถี่เฉลี่ยในการใช้น้ำ 15.97 ครั้ง/ปี

2.2 การทำประมงหรือจับสัตว์น้ำในบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ

1) การทำประมงหรือจับสัตว์น้ำเพื่อการบริโภคในครัวเรือน พบว่า ราษฎรร้อยละ 56.0 ไม่ได้ทำประมงหรือจับสัตว์น้ำเพื่อบริโภคในครัวเรือนจากพื้นที่ชุ่มน้ำ ทั้งนี้เพราะพื้นที่ชุ่มน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่อยู่ห่างจากที่อยู่อาศัยประกอบกับสมาชิกในครัวเรือนไม่มีความชำนาญในการทำประมง จึงไม่นิยมไปทำประมงหรือจับสัตว์น้ำจากพื้นที่ชุ่มน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ และราษฎรสามารถหาซื้อปลาได้จากตลาดใกล้ชุมชนมาบริโภคจึงไม่ได้ทำประมง และส่วนที่เหลือร้อยละ 44.0 ที่อยู่ใกล้พื้นที่ชุ่มน้ำได้ทำประมงหรือจับสัตว์น้ำเพื่อบริโภคในครัวเรือน โดยมีความถี่เฉลี่ยในการทำประมงหรือจับสัตว์น้ำ 48.81 ครั้ง/ปี

2) การทำประมงหรือจับสัตว์น้ำเพื่อการจำหน่าย พบว่า ราษฎรส่วนใหญ่หรือร้อยละ 87.7 ไม่ได้ทำประมงหรือจับสัตว์น้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อการจำหน่าย ทั้งนี้เพราะปริมาณสัตว์น้ำมีจำนวนจำกัด

ไม่เพียงพอต่อการจับเพื่อนำไปจำหน่าย ราษฎรจึงไม่นิยมทำประมงเพื่อการจำหน่าย และส่วนที่เหลือร้อยละ 12.3 ได้ทำประมงหรือจับสัตว์น้ำเพื่อจำหน่าย โดยมีความถี่เฉลี่ยในการทำประมงหรือจับสัตว์น้ำเพื่อจำหน่าย 47.85 ครั้ง/ปี

2.3 การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน พบว่า ราษฎรร้อยละ 62.3 ใช้น้ำจากพื้นที่ชุ่มน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่เพื่ออุปโภคในครัวเรือน และส่วนที่เหลือร้อยละ 37.7 ไม่ได้ใช้น้ำเพื่อการอุปโภค ทั้งนี้เพราะราษฎรบ้านป่าห้วยนั้งได้ดำเนินการสร้างระบบประปาหมู่บ้านโดยใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ จึงทำให้ราษฎรในชุมชนได้ใช้น้ำอย่างทั่วถึง โดยราษฎรที่ใช้น้ำมีความถี่เฉลี่ยในการใช้น้ำ 364.97 ครั้ง/ปี

2.4 การเก็บผลผลิตพืชน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำ

1) การเก็บผลผลิตพืชน้ำเพื่อการบริโภค พบว่า ราษฎรร้อยละ 68.7 ไม่ได้เก็บผลผลิตพืชน้ำเพื่อบริโภค ทั้งนี้เพราะราษฎรสามารถเก็บผลผลิตพืชน้ำอย่างเพียงพอต่อการบริโภคจากสระน้ำในไร่นา ลำห้วยที่อยู่ใกล้บริเวณที่นาของราษฎรและมีปริมาณเพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน จึงทำให้ราษฎรไม่ค่อยนิยมเข้าไปเก็บผลผลิตพืชน้ำจากพื้นที่ชุ่มน้ำ อย่างไรก็ตามยังมีราษฎรถึงร้อยละ 31.3 ที่ได้เข้าไปเก็บผลผลิตพืชน้ำจากพื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อบริโภคในครัวเรือน โดยมีความถี่เฉลี่ยในการเก็บผลผลิตพืชน้ำ 45.81 ครั้ง/ปี

2) การเก็บผลผลิตพืชน้ำเพื่อการจำหน่าย พบว่า ราษฎรเกือบทั้งหมดหรือร้อยละ 95.5 ไม่ได้เก็บผลผลิตพืชน้ำจากพื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อจำหน่าย ทั้งนี้เพราะปริมาณพืชน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำมีปริมาณจำกัดไม่เพียงพอต่อการจำหน่าย อีกทั้งที่ตั้งของพื้นที่ชุ่มน้ำอยู่ห่างจากที่อยู่อาศัยของราษฎรพอสมควร จึงทำให้ราษฎรไม่นิยมเข้าไปเก็บผลผลิตพืชน้ำจากพื้นที่ชุ่มน้ำ และส่วนที่เหลือร้อยละ 4.5 ได้เข้าไปเก็บผลผลิตพืชน้ำเพื่อจำหน่าย โดยมีความถี่เฉลี่ยในการเก็บผลผลิตพืชน้ำเพื่อจำหน่าย 118.58 ครั้ง/ปี

2.5 การใช้เป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์หรือ
เกี่ยวหญ้าสำหรับเลี้ยงสัตว์ พบว่า ราษฎรส่วนใหญ่
 หรือร้อยละ 87.7 ไม่ได้นำสัตว์ไปเลี้ยงหรือเกี่ยวหญ้า
 ในบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ ทั้งนี้เพราะราษฎรที่มีสัตว์เลี้ยง
 ได้แก่ โคและกระบือ นิยมนำไปเลี้ยงในบริเวณพื้นที่
 นาหรือพื้นที่ทางการเกษตรของตนเอง เพื่อความ
 สะดวกในการเลี้ยงและดูแล และปริมาณหญ้าในที่นา
 ของราษฎรมีปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการเลี้ยง
 โคและกระบือ ราษฎรจึงไม่นิยมนำสัตว์เลี้ยงไปเลี้ยง
 ในบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ และส่วนที่เหลือร้อยละ 12.3
 ได้นำสัตว์ไปเลี้ยงหรือเกี่ยวหญ้าในบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ
 โดยมีความถี่เฉลี่ยในการนำสัตว์ไปเลี้ยงหรือเกี่ยวหญ้า
 สำหรับเลี้ยงสัตว์ในบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ 81.85 ครั้ง/ปี

2.6 การใช้ประโยชน์เพื่อการประกอบ
พิธีกรรมทางวัฒนธรรม พบว่า ราษฎรส่วนใหญ่หรือ
 ร้อยละ 89.6 ไม่ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำทางด้าน
 วัฒนธรรม เพราะหมู่บ้านที่ตั้งอยู่รอบๆ พื้นที่ชุ่มน้ำ
 อ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ ไม่ได้มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ
 เกี่ยวกับทางด้านวัฒนธรรมในบริเวณพื้นที่ชุ่มน้ำ และ
 ส่วนที่เหลือร้อยละ 10.4 ได้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำ
 ทางด้านวัฒนธรรม เช่น ลอยกระทง สงกรานต์ โดย
 มีความถี่เฉลี่ยในการใช้ประโยชน์ทางด้านวัฒนธรรม
 1.21 ครั้ง/ปี

3. การมีส่วนร่วมของราษฎรในการจัดการ พื้นที่ชุ่มน้ำ

การศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของราษฎร
 ที่เป็นสมาชิกกลุ่มกสิกรผู้ใช้น้ำชลประทานฯ ใน
 การจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ ประกอบด้วย 2 ประเด็น คือ

- 1) การจัดองค์กรบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ และ
- 2) การอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา และบำรุงดูแลรักษา
พื้นที่ชุ่มน้ำ

3.1 การจัดองค์กรบริหารจัดการพื้นที่ ชุ่มน้ำ ได้แก่

1) การสรรหาและคัดเลือกคณะกรรมการบริหาร จำแนกกิจกรรมออกเป็น 2 กิจกรรม
 ย่อย ประกอบด้วย 1) การเข้าร่วมประชุมเพื่อคัดเลือก
 คณะกรรมการบริหาร 2) การร่วมออกเสียงเลือก

คณะกรรมการบริหาร พบว่า ราษฎรเข้าร่วมทุกกิจกรรม
 ย่อยในระดับทุกครั้ง

2) การกำหนดและรักษากฎ
 ระเบียบข้อบังคับขององค์กร จำแนกกิจกรรมออกเป็น 2
 กิจกรรมย่อย ประกอบด้วย 1) การเข้าร่วม
 ประชุมเพื่อกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับขององค์กร
 และ 2) การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์แจ้งกฎ
 ระเบียบข้อบังคับแก่สมาชิกในครัวเรือนได้ทราบและ
 ปฏิบัติตามกฎระเบียบ พบว่า ราษฎรเข้าร่วมกิจกรรม
 ในระดับทุกครั้งในทุกกิจกรรมย่อย

3.2 การอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา และ บำรุงดูแลรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำ ได้แก่

1) การกำจัดวัชพืชบริเวณพื้นที่
 อ่างเก็บน้ำและคลองส่งน้ำ พบว่า ราษฎรเข้าร่วมใน
 ระดับทุกครั้ง คือ การเข้าร่วมกำจัดวัชพืชบริเวณพื้นที่
 อ่างเก็บน้ำและคลองส่งน้ำ ราษฎรเข้าร่วมในระดับ
 เกือบทุกครั้ง คือ การสมทบอุปกรณ์ในการกำจัดวัชพืช
 ในบริเวณพื้นที่อ่างเก็บน้ำและคลองส่งน้ำ ส่วนกิจกรรม
 การสมทบเงินทุนเพื่อใช้ในการกำจัดวัชพืชในบริเวณ
 พื้นที่อ่างเก็บน้ำและคลองส่งน้ำ ราษฎรเข้าร่วมในระดับ
 นาน ๆ ครั้ง

2) การขุดลอกตะกอนในบริเวณ
 คลองส่งน้ำ พบว่า ราษฎรเข้าร่วมในระดับทุกครั้ง
 คือ การร่วมขุดลอกตะกอนในบริเวณคลองส่งน้ำ
 ส่วนกิจกรรมการสมทบอุปกรณ์ในการขุดลอกตะกอน
 ในบริเวณคลองส่งน้ำ ราษฎรเข้าร่วมในระดับเกือบ
 ทุกครั้ง

3) การซ่อมแซมปรับปรุงระบบ
 ส่งน้ำ พบว่า กิจกรรมที่ราษฎรเข้าร่วมในระดับทุก
 ครั้ง คือ การสละแรงงานในการปรับปรุงระบบส่งน้ำ
 กิจกรรมที่ราษฎรเข้าร่วมในระดับเกือบทุกครั้ง คือ การ
 ให้ข้อเสนอแนะในการซ่อมแซมปรับปรุงระบบส่งน้ำ
 การตรวจสอบและแจ้งความเสียหายของระบบส่งน้ำ
 ต่อคณะกรรมการบริหาร การจ่ายค่าปรับไหมกรณีที่ไม่
 ได้เข้าร่วมการซ่อมแซมปรับปรุงระบบส่งน้ำ ส่วน
 กิจกรรมที่ราษฎรเข้าร่วมในระดับนาน ๆ ครั้ง ได้แก่
 การสมทบเงินทุนในการซ่อมแซมปรับปรุงระบบส่งน้ำ

การบริจาคมทบทวัสดุอุปกรณ์ในการซ่อมแซมปรับปรุงระบบส่งน้ำ

4) การอนุรักษ์สัตว์น้ำในบริเวณพื้นที่อ่างเก็บน้ำ พบว่า กิจกรรมที่ราษฎรเข้าร่วมในระดับเกือบทุกครั้ง คือ การเข้าร่วมกำหนดกฎระเบียบการอนุรักษ์สัตว์น้ำในพื้นที่อ่างเก็บน้ำ และราษฎรเข้าร่วมกิจกรรมในระดับนาน ๆ ครั้ง คือ การแจ้งเบาะแสข้อมูลข่าวสารในการลักลอบจับสัตว์น้ำในเขตหวงห้ามหรือเขตอนุรักษ์ ให้คณะกรรมการทราบเมื่อได้พบเห็นหรือรับทราบ

4. การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำและการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำของราษฎร พบว่า

1) ราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองทั้งหมดของครัวเรือนแตกต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกันในการเข้าร่วมกำหนดกฎระเบียบการอนุรักษ์สัตว์น้ำในพื้นที่อ่างเก็บน้ำ และการร่วมขุดลอกตะกอนในบริเวณคลองส่งน้ำ ดังแสดงในตารางที่ 2

2) ราษฎรที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนแตกต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกันในการเข้าร่วมกำจัดวัชพืชบริเวณพื้นที่อ่างเก็บน้ำ และคลองส่งน้ำ การมีส่วนร่วมในการแจ้งเบาะแสมูลข่าวสารในการลักลอบจับสัตว์น้ำในเขตหวงห้ามหรือเขตอนุรักษ์ ให้คณะกรรมการทราบเมื่อได้พบเห็นหรือรับทราบ และการสมทบเงินทุนเพื่อใช้ในการกำจัดวัชพืช ดังแสดงในตารางที่ 3

3) ราษฎรที่เป็นสมาชิกกลุ่มกสิกรผู้ใช้น้ำชลประทานฯ และราษฎรที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มกสิกรผู้ใช้น้ำชลประทานฯ มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่แตกต่างกัน ในเรื่อง (1) การใช้น้ำเพื่อการเกษตรในฤดูฝน (2) การใช้น้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง (3) การทำประมงหรือจับสัตว์น้ำเพื่อบริโภคในครัวเรือน และ (4) การทำประมงหรือจับสัตว์น้ำเพื่อจำหน่าย (5) การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคในครัวเรือน (6) การใช้ประโยชน์ในด้านวัฒนธรรม และ (7) การเก็บผลผลิตพืชน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำเพื่อจำหน่าย ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำของราษฎร จำแนกตามขนาดพื้นที่ถือครองทั้งหมดของครัวเรือน

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	ไม่เกิน 10 ไร่		11-20 ไร่		ค่า t
	(n=62)		(n=72)		
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	
1. การจัดการการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ					
1.1 การสรรหาและคัดเลือกคณะกรรมการบริหาร					
1) การร่วมออกเสียงเลือกคณะกรรมการบริหาร	3.65	0.75	3.61	0.76	0.260
2) การเข้าร่วมประชุมเพื่อเลือกคณะกรรมการบริหาร	3.61	0.80	3.67	0.71	0.260
1.2 การกำหนดและรักษากฎระเบียบข้อบังคับขององค์กร					
1) การเข้าร่วมประชุมเพื่อกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับขององค์กร	3.52	0.90	3.39	1.04	0.750
2) การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์แจ้งกฎระเบียบข้อบังคับแก่สมาชิกในครัวเรือนได้ทราบและปฏิบัติตามกฎระเบียบ	3.47	0.99	3.43	1.03	0.212
2. การอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา และบำรุงดูแลรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำ					
2.1 การกำจัดวัชพืชบริเวณพื้นที่อ่างเก็บน้ำและคลองส่งน้ำ					
1) การเข้าร่วมกำจัดวัชพืชบริเวณพื้นที่อ่างเก็บน้ำและคลองส่งน้ำ	3.65	0.89	3.51	0.98	0.808
2) การสมทบอุปกรณ์ในการกำจัดวัชพืชในบริเวณพื้นที่อ่างเก็บน้ำและคลองส่งน้ำ	2.73	1.41	2.67	1.37	0.246
3) การสมทบเงินทุนเพื่อใช้ในการกำจัดวัชพืช	1.84	1.30	2.03	1.31	0.837
2.2 การขุดลอกตะกอนในบริเวณคลองส่งน้ำ					
1) การร่วมขุดลอกตะกอนในบริเวณคลองส่งน้ำ	3.71	0.71	3.54	0.90	1.204*
2) การสมทบอุปกรณ์ในการขุดลอกตะกอนในบริเวณคลองส่งน้ำ	3.16	1.28	2.89	1.33	1.203
2.3 การซ่อมแซมปรับปรุงระบบส่งน้ำ					
1) การสละแรงงานในการปรับปรุงระบบส่งน้ำ	3.63	0.81	3.58	0.87	0.313
2) การให้ข้อเสนอแนะในการซ่อมแซมปรับปรุงระบบส่งน้ำ	2.84	1.42	2.97	1.32	0.564
3) การตรวจสอบและแจ้งความเสียหายของระบบส่งน้ำต่อคณะกรรมการบริหาร	2.84	1.35	2.86	1.31	0.097
4) การจ่ายค่าปรับไหมกรณีที่ไม่ได้เข้าร่วมการซ่อมแซมปรับปรุงระบบส่งน้ำ	2.84	1.42	2.74	1.43	0.415
5) การสมทบเงินทุนในการซ่อมแซมปรับปรุงระบบส่งน้ำ	2.00	1.36	2.06	1.35	0.237
6) การบริจาคสมทบวัสดุอุปกรณ์ในการซ่อมแซมปรับปรุงระบบส่งน้ำ	1.85	1.32	2.13	1.38	1.153
2.4 การอนุรักษ์สัตว์น้ำในบริเวณพื้นที่อ่างเก็บน้ำ					
1) การเข้าร่วมกำหนดกฎระเบียบการอนุรักษ์สัตว์น้ำในพื้นที่อ่างเก็บน้ำ	2.97	1.39	3.43	1.07	2.131***
2) การมีส่วนร่วมในการแจ้งเบาะแส ข้อมูลข่าวสารในการลักลอบจับสัตว์น้ำในเขตหวงห้ามหรือเขตอนุรักษ์ ให้คณะกรรมการทราบเมื่อได้พบเห็นหรือรับทราบ	2.45	1.48	2.28	1.42	0.694

หมายเหตุ * มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

*** มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำของราษฎร จำแนกตามจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

กิจกรรมการมีส่วนร่วม	ไม่เกิน 10 ไร่ (n=62)		11-20 ไร่ (n=72)		ค่า t
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	
1. การจัดการการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ					
1.1 การสรรหาและคัดเลือกคณะกรรมการบริหาร					
1) การร่วมออกเสียงเลือกคณะกรรมการบริหาร	3.68	0.72	3.57	0.79	0.860
2) การเข้าร่วมประชุมเพื่อเลือกคณะกรรมการบริหาร	3.65	0.76	3.63	0.74	0.165
1.2 การกำหนดและรักษากฎระเบียบข้อบังคับขององค์กร					
1) การเข้าร่วมประชุมเพื่อกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับขององค์กร	3.57	0.88	3.32	1.06	1.439
2) การมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์แจ้งกฎระเบียบข้อบังคับแก่สมาชิกในครัวเรือนได้ทราบและปฏิบัติตามกฎระเบียบ	3.51	0.99	3.38	1.03	0.702
2. การอนุรักษ์ ฟื้นฟู พัฒนา และบำรุงดูแลรักษาพื้นที่ชุ่มน้ำ					
2.1 การกำจัดวัชพืชบริเวณพื้นที่อ่างเก็บน้ำและคลองส่งน้ำ					
1) การเข้าร่วมกำจัดวัชพืชบริเวณพื้นที่อ่างเก็บน้ำและคลองส่งน้ำ	3.70	0.77	3.45	1.08	1.534**
2) การสมทบอุปกรณ์ในการกำจัดวัชพืชในบริเวณพื้นที่อ่างเก็บน้ำและคลองส่งน้ำ	2.78	1.41	2.60	1.36	0.763
3) การสมทบเงินทุนเพื่อใช้ในการกำจัดวัชพืช	2.04	1.37	1.83	1.23	0.948*
2.2 การขุดลอกตะกอนในบริเวณคลองส่งน้ำ					
1) การร่วมขุดลอกตะกอนในบริเวณคลองส่งน้ำ	3.67	0.80	3.57	0.85	0.685
2) การสมทบอุปกรณ์ในการขุดลอกตะกอนในบริเวณคลองส่งน้ำ	2.91	1.37	3.12	1.24	0.928
2.3 การซ่อมแซมปรับปรุงระบบส่งน้ำ					
1) การสละแรงงานในการปรับปรุงระบบส่งน้ำ	3.67	0.78	3.54	0.90	0.881
2) การให้ข้อเสนอแนะในการซ่อมแซมปรับปรุงระบบส่งน้ำ	3.03	1.35	2.78	1.38	1.038
3) การตรวจสอบและแจ้งความเสียหายของระบบส่งน้ำต่อคณะกรรมการบริหาร	2.96	1.34	2.74	1.30	0.953
4) การจ่ายค่าปรับไหมกรณีที่ไม่ได้เข้าร่วมการซ่อมแซมปรับปรุงระบบส่งน้ำ	2.94	1.40	2.62	1.43	1.333
5) การสมทบเงินทุนในการซ่อมแซมปรับปรุงระบบส่งน้ำ	2.07	1.41	1.92	1.30	0.637
6) การบริจาคสมทบวัสดุอุปกรณ์ในการซ่อมแซมปรับปรุงระบบส่งน้ำ	1.91	1.34	2.15	1.36	1.033
2.4 การอนุรักษ์สัตว์น้ำในบริเวณพื้นที่อ่างเก็บน้ำ					
1) การเข้าร่วมกำหนดกฎระเบียบการอนุรักษ์สัตว์น้ำในพื้นที่อ่างเก็บน้ำ	3.16	1.28	3.28	1.22	0.544
2) การมีส่วนร่วมในการแจ้งเบาะแส ข้อมูลข่าวสารในการลักลอบจับสัตว์น้ำในเขตหวงห้ามหรือเขตอนุรักษ์ ให้คณะกรรมการทราบเมื่อได้พบเห็นหรือรับทราบ	2.43	1.48	2.28	1.41	0.633*

หมายเหตุ * มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ของราษฎร จำแนกตามการเป็นสมาชิกสมาคมกลุ่มกสิกรผู้ใช้น้ำชลประทานฯ

การใช้ประโยชน์		การเป็นสมาชิกสมาคม กลุ่มกสิกรผู้ใช้น้ำชลประทาน				χ^2
		เป็นสมาชิก (n=134)		ไม่ได้เป็นสมาชิก (n=134)		
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	
1. การใช้น้ำเพื่อการเกษตรในฤดูฝน	ใช้ประโยชน์	125	93.3	8	6.0	204.325***
	ไม่ได้ใช้ประโยชน์	9	6.7	126	94.0	
2. การใช้น้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง	ใช้ประโยชน์	68	50.7	6	4.5	71.760***
	ไม่ได้ใช้ประโยชน์	66	49.3	128	95.5	
3. การทำประมงหรือจับสัตว์น้ำเพื่อ บริโภคในครัวเรือน	ใช้ประโยชน์	40	29.9	78	58.2	21.864***
	ไม่ได้ใช้ประโยชน์	94	70.1	56	41.8	
4. การทำประมงหรือจับสัตว์น้ำเพื่อ จำหน่าย	ใช้ประโยชน์	7	5.2	26	19.4	12.476***
	ไม่ได้ใช้ประโยชน์	127	94.8	108	80.6	
5. การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคใน ครัวเรือน	ใช้ประโยชน์	93	69.4	74	55.2	5.736*
	ไม่ได้ใช้ประโยชน์	41	30.6	60	44.8	
6. การเก็บผลผลิตพืชน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อบริโภคในครัวเรือน	ใช้ประโยชน์	35	26.1	49	36.6	3.399
	ไม่ได้ใช้ประโยชน์	99	73.9	85	63.4	
7. การเก็บผลผลิตพืชน้ำในพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อจำหน่าย	ใช้ประโยชน์	2	1.5	10	7.5	5.583*
	ไม่ได้ใช้ประโยชน์	132	98.5	124	92.5	
8. การใช้เป็นสถานที่เลี้ยงสัตว์หรือ เกี่ยวหญ้าสำหรับเลี้ยงสัตว์	ใช้ประโยชน์	17	12.7	16	11.9	0.035
	ไม่ได้ใช้ประโยชน์	117	87.3	118	88.1	
9. การใช้ประโยชน์ในด้านวัฒนธรรม เช่น ลอยกระทง เป็นต้น	ใช้ประโยชน์	20	14.9	8	6.0	5.743*
	ไม่ได้ใช้ประโยชน์	114	85.1	126	94.0	

หมายเหตุ * มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

*** มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ข้อเสนอแนะ

1. การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ชุ่มน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ ราษฎรส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้น้ำเพื่อการเกษตรในฤดูแล้ง ทั้งนี้เพราะในฤดูแล้งปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำมีจำกัด ควรขุดลอก บำรุง และฟื้นฟูพื้นที่ชุ่มน้ำอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่เพื่อให้สามารถกักเก็บน้ำไว้ได้มากขึ้น และควรมีการจำกัดพื้นที่ปลูก เลือกชนิดพืชที่

เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และมีการใช้น้ำให้มีประสิทธิภาพ เช่น อาจใช้ระบบน้ำหยดหรือระบบพ่นฝอย เป็นต้น

2. การจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำแหล่งอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนให้ผู้ใช้น้ำทุกรายมีการรวมกลุ่มเป็นองค์กร/สถาบัน เพื่อดำเนินการพัฒนาและใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อเป็นการสร้างความยั่งยืนในการบริหารจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ

3. การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนทรัพยากรในการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ สมาคมกลุ่มกสิกรผู้ใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ ควรมีการจัดตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการซ่อมแซมปรับปรุงระบบส่งน้ำหรือการกำจัดวัชพืช โดยอาจจะมทุนจากการปรับไหมกรณีที่มีสมาชิกกลุ่มผู้ใช้น้ำ ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำได้ หรือขอความช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบลป่าห้วยนั้ง รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนงบประมาณในส่วนที่ยังขาดแคลน

4. สมาคมกลุ่มกสิกรผู้ใช้น้ำชลประทานอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการที่มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการดูแลและตรวจตราการลักลอบจับสัตว์น้ำ ทั้งนี้ในการแต่งตั้งอาจคัดเลือกจากสมาชิกผู้ใช้น้ำ ที่มีพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ใกล้อ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่ เพื่อความสะดวกในการดูแลและตรวจตราเขตอนุรักษ์สัตว์น้ำ ไม่ให้มีการลักลอบจับสัตว์น้ำ

5. คณะกรรมการบริหารหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรมีการประชุม ชี้แจง และนัดหมาย วัน เวลา ที่ชัดเจนในการจัดกิจกรรมการจัดการพื้นที่ชุ่มน้ำ เพื่อให้ราษฎรที่มีขนาดพื้นที่ถือครองต่างกัน ได้วางแผนการเพาะปลูกและจัดสรรเวลา ให้สามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้ และกระตุ้นให้สมาชิกสมาคมกลุ่มกสิกรผู้ใช้น้ำชลประทานฯ ทุกคน เข้าร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียง

6. ราษฎรในพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ควรมีการอนุรักษ์หรือเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำ และรักษาสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตของสัตว์น้ำและพืชน้ำ เช่น อาจมีการปล่อยปลาในเนื่องวันสำคัญต่างๆ โดยอาจขอรับการสนับสนุนพันธุ์ปลาจากกรมประมงหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น เพื่อให้มีปริมาณสัตว์น้ำเพิ่มมากขึ้น และเพียงพอต่อความต้องการของราษฎรและสามารถรับผลประโยชน์อย่างทั่วถึง

7. ควรหาวิธีการให้ราษฎรที่ไม่เป็นสมาชิกสมาคมกลุ่มกสิกรผู้ใช้น้ำชลประทานฯ ได้ใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่อย่างเป็นเป็นธรรม ด้วยการจัดทำโครงการสูบน้ำด้วยไฟฟ้าหรือสร้างอ่างเก็บน้ำขนาดเล็กเหนืออ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่หรือสร้างฝายกักลำนน้ำที่ไหลเข้าอ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่เป็นระยะ เพื่อกักเก็บน้ำหรือสำรองน้ำไว้ใช้สำหรับราษฎรที่อยู่เหนือพื้นที่อ่างเก็บน้ำห้วยใหญ่

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ ศูนย์วิจัยและพัฒนาการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่สนับสนุนทุนการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- ศูนย์ข้อมูลเพื่อการพัฒนาชนบท. 2550. ข้อมูล กชช. 2ค ปี2550. กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. ค้นเมื่อ 14 กรกฎาคม 2550, จาก http://www.cdd.go.th/BMN/_menu6.asp
- สุธารา จันทรานิมิต. 2546. รายงานการสำรวจและจำแนกพื้นที่ชุ่มน้ำจังหวัดขอนแก่น. กรุงเทพฯ: ส่วนวางแผนทรัพยากรน้ำเพื่อการพัฒนาที่ดิน สำนักสำรวจดินและวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน.
- สำนักงานนโยบายและสิ่งแวดล้อม. 2542. ทะเบียนพื้นที่ชุ่มน้ำที่มีความสำคัญระดับนานาชาติและระดับชาติของประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.
- สำนักงานนโยบายและสิ่งแวดล้อม. 2542. พื้นที่ชุ่มน้ำภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. กรุงเทพฯ: กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม.